

Makale Türü	Mart 2022	Cilt	Sayı
Derleme Makale	Başvuru Tarihi: 28.02.2022 Kabul Tarihi: 30.03.2022	2	1

AHİLİK TEŞKİLATI VE SOSYAL HİZMET UYGULAMASININ EĞİTİCİLİK ROLÜ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

*Deniz ATILGAN**

Öz

Ahilik, 13. Yüzyılda insani ahlak değerlerini ve fütüvvet anlayışı temelleri üzerine kurulmuş olan, toplumsal yaşamda sosyal, ekonomik, kültürel fonksiyonları bulunan bir esnaf örgütlenmesidir. Tarihimizde sosyal yardım ve sosyal dayanışma açısından önemli bir yeri olan Ahilik teşkilatı, toplum yararına hizmetler yapmıştır. Bununla birlikte toplum yararına hizmetler yapan sivil toplum örgütlerinin en eski örneklerindedir. Ahiler, toplumda huzur ve barışın sağlanmasını amaçlamışlar, bunu sağlamak için de toplumun bileşenlerini bir çatı altında toplamışlardır. Bu örgütlenme sayesinde Anadolu'daki gençler, daha eğitilmiş ve ahlaklı bireyler olarak topluma kazandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı toplumsal yaşama çeşitli katkıları bulunan Ahilik teşkilatının nasıl bir koruyucu-önleyici eğitim hizmeti analiz edip, bunun sosyal hizmet uygulamalarıyla ilişkisini incelemektir. Aynı zamanda sosyal hizmet uygulamaları ve Ahilik teşkilatının benzer yönleri hakkında detaylı çalışmaların gerçekleştirilmediği görülmüş, çalışmanın literatürdeki bu eksikliği gidermesi adına bir çözüm basamağı olabileceği düşünülmüştür. Araştırma, Ahilikle ilgili çalışmaların analiz edilip sosyal hizmet uygulamalarıyla ilişkisini ortaya koymak amacıyla nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Ahilik teşkilatı ve sosyal hizmet uygulamalarından olan eğitici faaliyetinin ortak bir amaca hizmet ettiği görülmüştür. Her iki sistemde de halkın bilinçlendirilmesi, eğitimin koruyucu-önleyici bir hizmet olarak sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Ahi Teşkilatı, Eğitim, Sosyal Hizmet, Eğitici Rolü

INVESTIGATION OF THE AHILIK ORGANIZATION AND SOCIAL WORK PRACTICE IN TERMS OF EDUCATIONAL ROLE

Abstract

Ahilik is an organization of tradesmen, which was founded in the 13th century on the basis of human moral values and understanding of futuwwa, and has social, economic and cultural functions in social life. The Ahi organization, which has an important place in our history in terms of social assistance and social solidarity, has rendered services for the benefit of society. At the same time, it is one of the oldest examples of non-governmental organizations providing services for the benefit of society. The Ahis aimed to ensure peace and tranquility in the society, and for this they gathered the components of the society under one roof. Thanks to this organization, young people in Anatolia were brought into society as more educated and moral individuals. The aim of this study is how to analyze the protective-preventive education service of the Ahi organization, which has various contributions to social life, and to examine its relationship with social work practices. At the same time, it was seen that detailed studies on social work practices and similar aspects of the Ahi organization were not carried out, and it was thought that the study could be a solution step in order to eliminate this deficiency in the literature. The research was carried out by using the document analysis method, one of the qualitative research techniques, in order to examine the studies on Ahi-order and to reveal its relationship with social work practices. As a result of the research, it has been seen that the Ahi organization and the education activity, which is one of the social work practices, serves a common purpose. It has been concluded that in both systems, raising awareness and education is offered as a protective-preventive service.

Keywords: Ahilik, Ahi Organization, Education, Social Work, Educational Role

* Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, deniz.atilgan05@gmail.com, 0000-0002-8094-9990

Giriş

“Ahilik” kelime anlamı olarak paylaşmak, kardeşlik, yiğitlik anlamlarına gelmektedir. Anadolu’da Türklerin iş ve sosyal hayatını İslami değerler ile şekillendirmiş olan bu teşkilat ile Türkler ticaret hayatına girmişlerdir. Bu örgütlenme sayesinde Anadolu’ya göç eden Türkler yerli esnaf ile rekabet edebilmiştir (Darı, 2018: 391). Anadolu’ya göç eden Türkler, bu teşkilatlanma sayesinde birliktelik duygusuyla hareket etmişlerdir.

Temelde bir esnaf örgütlenmesi olan Ahiliğin odak noktasına insan konulmuştur. İnsanların ahlaki, mesleki, askeri ve dini alanlarda gelişimi sağlanmıştır. Bu sistem “ahlaki değerler” üzerine inşa edilmiştir. Ahilik teşkilatı ahlaki değerlerle iş ahlakını önemsemiş, üretilen ürünlerin sayısından daha çok kalitesine odaklanılmıştır (Düşükcan ve Dedebaş, 2019: 867). Bununla birlikte, üretim yapmadan tüketmeye, ihtiyaçtan fazlasının tüketilmesine, esnaf arasında haksız rekabetin doğmasına, insanların sömürülmesine, ahlaki olmayan bütün davranışlara karşı çıkmıştır (Durak ve Yücel, 2010: 152). Esnafın benimsemiş olduğu bu ahlaki değerler ile tüketicinin güveni kazanılmış, toplumsal bütünleşmeye ve dayanışmaya zemin hazırlanmıştır. Toplumsal dayanışma ile toplumsal yapıda oluşabilecek sınıflaşmanın önüne geçilmiştir, toplumun iyilik haline ve “sosyal adalete” katkıda bulunulmuştur.

Günümüzde koruyucu-önleyici hizmetler bireylerin ve toplumların iyilik hallerinin sürdürülmesi açısından oldukça kritik bir noktada bulunmaktadır. Ahilik örgütlenmesinin “koruyucu-önleyici” hizmetler sunan bir sivil toplum kuruluşu gibi yapılanması sosyal hizmet ile olan bağı gözler önüne sermektedir (Özağaçkaya, 2017: 2).

Sosyal hizmet uygulamaları temel olarak toplumda var olan sorunların çözümüne katkı sağlamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda sorunların ortaya çıkmasının engellenmesi için koruyucu-önleyici hizmetlerde bulunmaktadır. Bu hizmetleri gerçekleştirirken toplumsal refahı ve sosyal adaleti sağlamak amacındadır. Gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları sonucunda sorunların önleneyeceği, toplumsal barışın sağlanacağı düşünülmektedir.

Araştırma yapılırken Ahilikle ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar analiz edilmiş, bu çalışmaların sosyal hizmet uygulamalarıyla olan ilişkilerinin ortaya çıkarılabilmesi için nitel araştırma tekniklerinden olan doküman incelemesi kullanılmıştır.

Çalışmanın amacı, sosyal hizmet uygulamalarından olan eğitici faaliyetleri ile Ahilik teşkilatında verilen eğitimin koruyucu-önleyici yapılarının ortaya çıkarılması ve 13. yüzyılda ortaya çıkan Ahilik teşkilatı ile sosyal hizmetin benzerliklerinin ortaya konmasıdır. Ahilik teşkilatı hakkında yapılmış olan önceki çalışmalarda genellikle ahiliğin tarihsel boyutuna, teşkilatın yapısına ve esnaf teşkilatı olma özelliğine

odaklanılmıştır. Daha önce yapılmış olan çalışmaların sayısı az olmakla birlikte, eğitici rolünün yeterince incelenmediği görülmüştür.

Bu çalışma ile hem ahilik teşkilatının hem de sosyal hizmet disiplininin eğitim yoluyla koruyucu- önleyici hizmetler sundukları öne çıkarılmıştır. Ahilik teşkilatında gençlere meslek edindirilmesi ve bu meslek edindirilme sürecinde verilen eğitim ile toplumsal bütünleşmenin sağlanması ve gençlerin işsiz kalarak sosyal problemlere yol açmasının önüne geçilmiştir. Bu çalışma ile her iki yapının da temelde koruyucu-önleyici bir eğitim hizmetine sahip olduğu öne çıkarılmıştır.

1. Ahiliğin Kuruluşu

Ahilik, Anadolu'da 13. Yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar yaşamış olan bir örgütlenmedir. Esnafın oluşturdukları birliklere ahi birliği; bu birliklerde yönetici konumunda olanlara ahi; bu birliklerde gelişen ve dünyaya yayılmış olan düşünce, inanç ve ahlak sistemine ahilik denmektedir. Ahiliğin içinde olduğu toplumsal yapıdaki farklılıklardan dolayı net bir tanımı yapılamamıştır. Bazı yazarlar İslami örgütlenme olduğunu ve Araplardan alındığını, bazı yazarlar ise Türklere özgü bir gelenek içerisinde oluştuğunu belirtmişlerdir (Arı, 2008: 40). Her kurum gibi ahilik teşkilatı da birçok farklı yapıdan etkilenmiştir. Bulduğu coğrafya, halkın yapısı ve yapılanmalar ahilik teşkilatına farklı katkılar sunmuşlardır.

Ahilik ile ilgili tartışmalar kelimenin kökeni üzerinde de gerçekleşmektedir. "Ahi" sözcüğü Arapça kökenli olmakla birlikte "erkek kardeşim" anlamına gelmektedir. Bir farklı yaklaşıma göre; bu sözcük Kaşgarlı Mahmut'un "Divan-ı Lügat'it Türk" eserinde ve Yusuf Has Hacı'nın "Kutadgu Bilig" eserinde eski Türkçe "cömert, eli açık, ali cenap" anlamlarına gelen "Akı" kelimesindeki "k" harfinin "h" şeklinde değişimiyle ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım ahiliğin Türklere özgü olduğunu ispat etmek için ortaya atılmıştır ancak sadece bu yaklaşıma dayanarak ahiliğin Türklere özgü bir kurum olduğunu kabul etmek oldukça yanlış bir yaklaşım olacaktır. (Özerkmen, 2004: 59).

Ahiliğin kuruluşunda İslam medeniyetinin ilk zamanlarında ortaya çıkmış olan "fütüvvet" anlayışının büyük katkıları olmuştur. "Fütüvvet" genç sanatkar ve zanaatkarların bir araya gelmesi sonucunda doğmuştur. "Fütüvvet" Araplarda yiğitlik, cömertlik anlamlarına gelmektedir. Ahiliğin ahlaki yapısının oluşmasında "fütüvvet" anlayışının etkisi oldukça fazladır. Abbasi Halifesi Nasır (1180-1225), ülkesinde var olan siyasal sorunları ve bozulan iç düzeni sağlamlaştırmak amacıyla Arap kültüründeki "fütüvvet" anlayışının işlevselliğini arttırmaya çalışmıştır. Halife Nasır İslam ülkelerine elçiler aracılığıyla "fütüvvet" anlayışını tanıtmayı ve bu ruhun tüm İslam alemine yayılmasını istemiştir. Halife Nasır Selçuklu sultanlarıyla iletişime geçerek "fütüvvet" inancının kısa zamanda Anadolu'da yayılmasını sağlamıştır (Hamitoğulları 2011'den aktaran Gündüz vd. 2012: 28-29).

Anadolu'da ahiliğin yayılmasını Ahi Evran adıyla bilinen Şeyh Nâsırüddin Ebu'l Hakayık Mahmud bin Ahmed el-Hoyi sağlamıştır. Ahi Evran, Anadolu'ya I. Gıyâseddin Keyhüsrev zamanında, hem hocası hem de kayınpederi olan Evhâdüddin-i Kirmânî ile gelmiştir (Deveci, 2021, 56). Ahi Evran 1205 yılında Bağdat'tan yola çıkmış ve Anadolu'ya ulaşmıştır. Anadolu'da ilk olarak Kayseri'ye gelen Ahi Evran burada esnafları örgütleyerek Ahilik teşkilatının temelini atmıştır (Şahin, 2021: 21). Ahi Evran kendi dalı olan debbağlık haricinde 32 farklı daldaki esnafa da liderlik yapmıştır (Düşükcan ve Başdaş, 2019, 868).

2. Ahilik İlkeleri

Ahilik, özünde mesleki örgüt yapısında olan bir sivil toplum kuruluşu olsa da yüksek bir ahlaki seviyeyi temel şart olarak kabul etmektedir. Ahiliğin en temel felsefesinde; Elini, Sofranı ve Kapını açık tutma, gözüne, diline ve beline sahip olma yatmaktadır (Karagül, 2012, 5). Ahinin eli boldur, sofrası evine, dergahına ve zaviyesine gelen herkese açıktır. İbn'i Batuta'nın Anadolu'ya gelerek Ahi zaviyelerinde konaklaması ve burada kendisini misafir etmek için Ahi birliklerinin birbirleriyle yarışması önemli bir örnektir.

Genellikle İslamiyet kaynaklarından alınan ahilik ilkeleri Fütüvvetname aracılığıyla üyelerine sunulmuştur. Ahilik teşkilatına girecek olan kişiler öncelikle bu Fütüvvetnamelerde yazan dini ve ahlaki kurallara uymak zorundaydı. Fütüvvetnamelere göre Ahiliğe üye olacak kişilerde bulunması gereken özellikler şunlardır:

- Doğruluk
- Cömertlik
- Tevazu
- Arkadaşlarına nasihat etme
- Arkadaşlarını doğru yöne sevk etme
- Affedici olma
- Diğerkam olmak (Öztürk, 2015: 4).

Ahilik bir ahide olması gereken özelliklerin ve davranışların yanı sıra, bir ahide bulunmaması gereken özelliklere ve davranışlara da dikkat çekmiştir. Burada Ahi olacak kişinin toplumda örnek teşkil edeceği için yapmaması gerekenlerde, yapması gereken hareketler kadar önemlidir. "Ahiyi ahilikten çıkararak davranışlar şunlardır:

- Şarap içmek
- Zina yapmak
- Livata yapmak
- Gammazlık
- Dedikodu ve iftira etmek
- Münafıklık

- Gururlanmak
- Kibirleşmek
- Sert ve merhametsiz olmak
- Haset etmek
- Kin tutmak
- Affedici olmamak
- Sözünde durmamak
- Yalan söylemek
- Hıyanet etmek
- Emanete hıyanet etmek
- Kadınlara şehvetle bakmak
- İnsanların ayıbını açığa çıkarmak
- Cimri olmak
- Gıybet etmek
- Hırsızlık yapmak... vs.” (Bayram, 2012: 94).

Ahilik temelde bütün topluma örnek olacak insanlar yetiştirmeyi ve bu insanların topluma yön vererek ahlaklı bir toplum yaratılmasını amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda üyelerine günlük hayatta onları öne çıkaracak ve diğer insanlar tarafından örnek alınmalarını sağlayacak davranış kalıplarını uygun görmüştür.

3. Ahiliğin Temel Toplumsal Fonksiyonları

Ahilik; toplumda huzurun sağlanması, refah ortamının oluşması için ticari, sosyal, kültürel faaliyetlerde bulunmuş bir yapılanmadır. Ahilik; toplumda sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın önemini anlamış ve sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamaya çalışmıştır (Yüksel, 2016, 490). Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın toplumda hakim kılınması ile birlikte toplumda oluşacak sınıfsal yapılanmanın önüne geçilmiş, toplumda “sosyal adalet” büyük oranda sağlanmıştır.

3.1 Ahiliğin Sosyal Boyutu

Ahilik kurumu bir sosyal bütünleşme aracıdır. Toplumda farklı özelliklere sahip bireyler ortak değerler etrafında toplanarak uyumlu bir bütün haline getirilmiştir. Yaşlı, genç, usta ve çırak gibi farklı yapıda olan bireyler bir araya getirilerek uyumlu bir toplum oluşturulmuştur. Ahilik ilkeleri ahlaklı bir ticareti emretmekte, hak ettiğin kadarını alma düşüncesiyle toplumda sınıf farklılıklarının oluşmasını engellemekte ve sosyal bütünleşmenin hızlanmasına katkı sağlamaktadır. Ahilik bireysel isteklerden ziyade toplumsal arzular için çalışmayı ön plana çıkarmıştır (Darı, 2018: 394). Ahilik örgütü günümüzden oldukça farklı bir düşünce yapısına sahiptir. Ahilik, İslam medeniyetinin en temel özelliklerinden birisi olan diğerkâmlık anlayışının bir yansıması niteliğindedir. Özerkmen’e göre; Ahilik kurumu, kimsesizlerin kimsesi olma felsefesi üzerine

kurulmuştur. Bu bakımdan, Ahilikte var olan kardeşlik anlayışı sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı kendiliğinden getirmiştir. Ahiliğin bu dayanışmacı sosyal yönü, Kur'an-ı Kerim'e dayanmış, ahilerin iyilik üzerinde yardımlaşmalarını ama kötülükten kaçınmalarını öğütlemiştir (2004:73). Bu ilkelerin esas alındıkları toplumlarda kardeşlik felsefesi öne çıkmıştır. Kardeşlik ile birlikte toplumsal dayanışma ve yardımlaşma sağlanmıştır.

Osmanlı'da Ahilik teşkilatının yarattığı dayanışma kültürü ile toplumda hırsızlık, sosyal çatışma, ülkede kaos ortamının oluşması kolay olmamıştır. Osmanlı'da var olan bu yapılanma kendisini sadece sosyal hayatta dayanışma ile göstermekle kalmamış, iktisadi kalkınmaya da yardımcı olmuştur (Karagül, 2012: 10).

3.2 Ahiliğin Ekonomik Boyutu

Ahilik kurumu sosyal, kültürel, eğitim vb. birçok fonksiyonu barındırmakla beraber temelde bir ticari yardımlaşma anlayışından doğmuştur.

Ahilik kurumu Anadolu'da Türklerin sosyo-ekonomik yaşantısında büyük rol oynamıştır. Türklerin Anadolu'ya gelerek yerleşik hayata geçmesiyle birlikte, o zamana kadar, sanat ve ticaret hayatında etkili olan yerli halkın yanına Türkler de katılmıştır. Türklerin sanat ve ticaret hayatında etkili olabilmeleri ve yerle halkla rekabet edebilmeleri ancak bir teşkilat kurup, yardımlaşmaları ile mümkün olmuştur. Ahi birlikleriyle bu yardımlaşma ve dayanışma sağlanmıştır (Niray, 2002: 8). Yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanabilmesi için usta-çırak ilişkisine ve çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Ahilikte çalışmaya oldukça büyük önem atfedilmiştir. Çalışma ilişkileri hiyerarşik bir düzene tabiidir. Burada var olan hiyerarşik düzen saygı-sevgi çerçevesinde bir ast-üst ilişkisidir. Usta-Çırak arasında baba-oğul ilişkisi bulunmaktadır. Bireylerin kendilerini en iyi hissettikleri dalda uzmanlaşması sağlanmıştır. Ahilikte çok fazla iş değiştirmek ve işsiz kalmak hoş karşılanmamış, bu kişilere "akılsız" gözüyle bakılmışlardır. Ahilikte yamalıktan ustalığa giden bir hiyerarşi bulunmaktadır. Çırak ustaya karşı saygılıdır. Usta meslek ve hayat hakkında bütün bildiklerini çırağını öğretmekteydi. Bütün ustalar çıraklarının başarılı olmasını istemiştir, çırağı başarısız olan usta bundan kendisine pay biçmiştir. Ahiler kazançlarının sadece kendilerine ait olduğunu düşünmemişlerdir. Ahi birliklerinde kazanç odaklı bir rekabet bulunmamaktadır. Ahilerde sermaye birikimi hoş karşılanmadığından dolayı kapitalist sistem gelişmemiştir (Yüksel, 2016: 493). Ahilikte rekabet kazanç odaklı olmaktan ziyade, üretilen ürünün kalitesine göredir. Var olan bu ürün odaklı rekabet sistemi ile birlikte malın kalitesinin artması sağlanmış, bu ürün kalitesindeki artış ile birlikte halkın ahilere güven duyması kolaylaşmıştır.

Ahi birlikleri adaletsiz gelir dağılımının karşısında olmuş, haksız zenginliğe karşı çıkmış ve Türk toplumunda sınıf ayrımı ile burjuvanın ortaya çıkmasına engel olmuştur. Ahi

birlikleri bu sayede “sosyal adaletin” sağlanmasında önemli rol oynamıştır (Darı, 2018: 396).

Ahiler kendi aralarında dayanışma ve yardımlaşma amacıyla “Orta Sandıkları” adı verilen yardımlaşma sandıkları kurmuşlardır. Bu sandıklarda biriken paralar ile herhangi bir acil durum olduğunda hem üyelere hem de halktan ihtiyacı olanlara yardım edilmiştir (Özerkmen, 2004: 73). Ahiler, orta sandıklarını kurarak; hastalık, engellilik, yaşlılık vb. durumlarda ve felaket hallerinde toplumun yardımına koşmuş, ekonomik sorunların çözümüne katkı sağlamıştır. Orta sandığı uygulaması ile Ahilerin ekonomik anlamda dışarıya bağımlılığı engellenmiş, bir sosyal yardım ve sosyal sigorta kurumu oluşturmuştur (Yeşil ve Kart, 2019: 2468-2472).

3.3 Ahilik Teşkilatı ve Sosyal Hizmet Uygulamalarında Eğitici

Sosyal Hizmet Okulları Birliği ile sosyal hizmet alanını temsil eden Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonunun 2014 yılında ortaya koyduğu tanıma göre:

“Sosyal hizmet; sosyal değişimi ve gelişimi, toplumsal bağlılığı destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı meslek ve bir akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, müşterek sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin merkezindedir. Sosyal hizmet kuramları, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi ile desteklenir, sosyal hizmet yaşam zorlukları ile baş etme ve iyilik halini geliştirmede yapılar ve insanlarla yürütülmektedir (IFSW, 2020).”

Sosyal çalışma veya başka bir ifade ile sosyal hizmet, insanların ve insanların oluşturdukları toplumların sorunlarını belirlemek ve bu sorunların çözümüne yardımcı olmak olarak ifade edilebilir (Kongar, 1972: 5). Sosyal hizmet konusunda farklı tanımlar olsa da sosyal hizmetin temel çalışma alanları insanlar ve insanlardan oluşan toplumların sorunlarının çözülmesine katkı sağlamaktır. Sosyal hizmet uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanları veya başka bir tabirle sosyal çalışmacılar bu görevleri ifa etmektedirler.

Sosyal hizmet uzmanlarının görevlerini yerine getirebilmek adına bazı rolleri bulunmaktadır. Bunlar; aracılık, savunuculuk, eğitici, danışmanlık/klinisyenlik, vaka yöneticiliği, iş yükü yöneticiliği, süpervizörlük, yöneticilik, sosyal değişim ajanlığı, araştırmacılık ve profesyonelliktir (Sheafor ve Horejsi, 2016:76-87).

Sosyal hizmet uzmanları sivil toplumla ilgili çalışmalarını yürütürken eğitici rollerini sıklıkla kullanmaktadır. Bu rol, mikro düzeyde müracaatçılar ile bireysel görüşmelerde, mezo düzeyde grup çalışmalarında ve makro düzeyde müracaatçıların veya toplumun bilinçlendirilmesinde kullanılır. Sosyal hizmet uzmanları afiş, broşür hazırlayarak, yönetici konumundaki kişilerle toplantı düzenleyerek veya topluma çeşitli eğitimler vererek bu rolü kullanmaktadır (Gider, 2021: 60).

Müracaatçıları ya da müracaatçılardan oluşan grupları zorluklara karşı başa çıkma ya da sorunların ve kriz durumlarının öngörülmesi ve engellenmesi amacıyla eğitim vermek, sosyal hizmet uygulamasında büyük önem arz etmektedir. Verilen bu eğitim müracaatçıların güçlenmesini sağlamaktadır. Sosyal hizmet, müracaatçıların işlevsiz olan davranışlarının değiştirilmesinde ve etkili sosyal iletişim alışkanlıklarını kazanmalarında yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu durum müracaatçılara belirli davranışların öğretilmesini gerektirmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2016: 78). Müracaatçılara belirli davranışların değişikliğinin sağlanmasında eğitici rolü ile yardımcı olunması, sosyal hizmetin eğitici rolü ile sorun çözme kapasitesini gözler önüne sermektedir.

Yaklaşık olarak 13. yüzyılda faaliyet göstermeye başlayan Ahi birliklerinde de bazı sosyal hizmet uygulamalarına rastlanılmaktadır. Ahi birliklerinin eğitime önem vermesi ve toplumu eğitim ile şekillendirmeye çalışması sosyal hizmet uygulamalarından eğitici faaliyeti gerçekleştirdiğini gözler önüne sermektedir. Ahilik teşkilatında uygulanan eğitim sistemleri dönemselsel bir özellik göstermekle birlikte koruyucu-önleyici hizmetler sunmaktadır. Eğitim yoluyla bireylerin gelişmesi amaçlanmış, gelişen bireylerin de toplumu geliştireceği düşünülmüştür. Ahilik teşkilatında verilen eğitimde toplumsal yapı dikkate alınmış ve bu eğitimde ahlaki kurallar önemsenmiştir.

Ülkelerin eğitim felsefeleri ve sistemleri; ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına göre şekillendirilmektedir. Ülkeler arasında eğitim sistemlerinin birebir alınıp uygulanması doğru değildir. Ülkeler dönemselsel ihtiyaçlara ve kendi tarihlerine göre eğitim sistemleri kurmalıdır (Ekinci, 2011: 225). Ahi birlikleri de bu doğrultuda hareket etmiş, kurdukları eğitim sistemlerinde İslam dininden esinlenmişlerdir. İslamiyet bireyin hem dünya hem de ahiret için çalışmasını istemiştir. Ahi birlikleri tarafından kurulan eğitim sisteminde;

- Bir bütün olarak ele alınan insanlara sadece mesleki bilgi değil, dini, ahlaki ve toplumsal bilgilerin de verilmesine dikkat edilmiştir.
- İş yerinde verilen pratik eğitim ile iş dışında verilen genel eğitimin bütünleşmesi sağlanmıştır.
- Eğitim belirli seviyede sona erdirilmemiş, yaşam boyu devam eden bir eğitim felsefesi benimsenmiştir.
- Teşkilat köylere kadar ulaşan geniş bir ağa sahiptir.
- Ahilik prensiplerini benimseyen herkesin eğitimlere katılım hakkı bulunmaktadır.
- Halk verilen eğitimlerden ücretsiz olarak faydalanmıştır (Ekinci, 2011: 114-115).

Ahi teşkilatına yeni katılacak olan gençlere “yiğit” denmiştir. Teşkilata girmek isteyen gençler öncelikle teşkilatın asli üyelerinden birisine başvurur ve bu üyeden kendisine yardım etmesini isterdi (Şahin, 2021: 82). Teşkilata girmek isteyen kişinin genel ahlakı

ve terbiyesi ile ilgili detaylı bir soruşturma yapılır, soruşturmanın sonucunun olumlu olması halinde genç teşkilata kabul edilirdi (Uçma, 2011:108). Ahilik teşkilatında yapılan bu detaylı soruşturmanın günümüzde uygulanmakta olan “güvenlik soruşturmasına” benzerliği dikkat çekicidir.

Ahi birliklerine yeni giren gençler “yamak” olarak adlandırılırdı. Yamaklar en fazla 10 yaşında olabilirdi. Çocuğun velisi tarafından sanat öğrenmesi için bir ustanın yanına verilmesiyle yamaklık dönemi başlamaktaydı. Yamaklar iki yıl ücretsiz olarak çalıştıktan sonra özel bir tören ile “çırak” olurlardı (Temel, 2007: 57). Çıraklık, meslekler arasında süresi değişmesine rağmen genellikle 1001 gündür. Özel maharetler gerektiren kuyumculuk gibi işlerde bu süre 20 yıla kadar devam edebilmektedir. Çıraklar ikinci yılın sonunda kalfa olabilecek bilgiye ulaştıklarında, geçirdikleri bir sınav sonucunda özel bir törenle “kalfalığa” yükseltilirdi. Kalfalık herhangi bir meslek fark etmeksizin üç yıl sürmektedir. Kalfalık sürecinde gencin kılıç kullanması, ata binmesi ve askeri eğitimler görmesi sağlanırdı. Kalfalar üçüncü yılın sonunda kendi sanatları ile ilgili bir eseri ustalar meclisine sunarlardı. Ustalar meclisinde kalfanın eseri beğenilirse “ustalığa” yükseltilirdi (Ekinci, 2011: 115-117 ve Uçma, 2011: 147).

Ahilik teşkilatında “işbaşında eğitim” metodu uygulanmıştır. Bu metoda “usta-çırak eğitimi” metodu da denmiştir. Ahilik teşkilatına girenler bir ustanın yanında iş öğrenmeye başlarlardı. Burada çırak öncelikle ustanın işi nasıl yaptığını izleyerek öğrenir, ilerleyen süreçlerde ustanın kendisine görev vermesini beklerdi. Çırak istenilen düzeye geldiğinde bir törenle kalfalığa yükseltilirdi. Bu eğitim metodu ustalığa kadar devam ederdi. Usta olan kişi istediğinde kendi işyerini açabilirdi. İşe alınan çıraklara mesleki bilgiler kolaydan zora doğru öğretilirdi. (Temel, 2007: 54-55).

Ahilik teşkilatında gençlerin işsizlik ve başıboşluktan kurtarılması sağlanmış, teşkilat bünyesinde meslek öğrenmeleri sağlanmış ve gençlerin enerjileri manevi önderler aracılığıyla toplumsal düzenin devamı için kullanılmıştır. Gençlerin birlik oluşturmalarına önderlik edilmiş, ahlak eğitiminden geçirilmeleri ve kötü alışkanlıklardan korunmaları sağlanmıştır (Uçma, 2011: 147).

Sosyal hizmetin en önemli yöntemlerinden olan koruyucu-önleyici hizmetler ile bireyin kendi gelişimine, güvenliğine ve çevresine zarar verebilecek bir eylem ortaya çıkmadan önce gerekli önleyici faaliyetlerin yürütülmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmalarla ortaya çıkabilecek riskler öngörülerek, bireyin ve çevresinin zarar görme ihtimalinin engellenmesi için çalışılır (Set, 2019: 26-27).

Ahilik teşkilatı ile Sosyal hizmet uygulamasının ortak noktalarından birisi eğitim verilerek koruyucu ve önleyici faaliyetlerin yürütülmesidir. Ahilik teşkilatında gençlerin çok küçük yaşlarda sisteme alınması, bu teşkilat içerisinde bütüncül bir eğitim anlayışı ile dini, mesleki ve içtimai bilgilerin verilmesi ile gençlerin işsiz kalmasının önüne geçilmektedir. Genç işsizliği sorunun önüne geçilerek toplumsal düzenin bozulması

engellenmiş, gençlerin eğitimleri sağlanmış ve gençlerin toplumsal refaha katkı sunmalarına yol açılmıştır.

Ahi zaviyelerinde her alandan bilgilerin ders vermesi ile gençlerin ve toplumun yeteneklerinin gelişmesi sağlanmış, ahi zaviyeleri bir akademi gibi faaliyetler yürütmüştür (Ekinci, 2011: 53).

4. Ahilik ve Sosyal Hizmet 'in Diğer Benzer Yönleri

Ahilik 13. Yüzyıldan başlayarak Anadolu'nun sosyal hayatının düzenlenmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Toplumda uzlaşmacı yapının kurulmasını amaçlamıştır. Toplumda din ve ahlak kurallarıyla uyumlu bir düzen oluşturulmuştur (Koçak ve Gürün, 2015: 132).

Ahilik; daha fazla maddi kazançtan ziyade toplumsal dayanışmayı, sosyal bütünleşmeyi tercih etmiştir. Ahilikte birlik ve beraberliğin korunması, dayanışma içerisinde olunması değişmez bir kuraldır. Ahiler halkın eğitiminde aktif rol almış ve toplumun gelişmesi için var güçleriyle mücadele etmişlerdir. Ahilikte, sanatın bir ustadan öğrenilmesi önem arz etmektedir (Mazak ve Altuntaş, 2020: 119).

Ahilikte, belirli kitlelerin bütün varlıklara sahip olması engellenmiş, toplumda orta kesimin güçlü olması amaçlanmıştır. Ahilik, "sosyal adaleti" sağlamak istemiştir. Toplum huzurunun güçlendirilmesi en önemli görev olarak kabul edilmiştir (Öztürk, 2015: 1).

Sosyal hizmet toplumda barışın, huzurun temininde, dezavantajlı bireylerin toplumsal yaşama katılımında önemli roller almaktadır. Ahiliğin eğitim, sosyal, kültürel faaliyetleri de bireylerin sosyalleşmesini sağlamaktadır. Ahilerin gençlere mesleki ve dini eğitim vermesi bu gençlerin işsiz kalarak toplumda iç karışıklık yaratmasını engellemiş, gençlerin toplumsal düzenin sağlanmasına katkıda bulunmasını sağlamıştır. Sosyal adaletin sağlanması sosyal hizmet ve ahiliğin en temel amaçlarından biridir. Toplumda adaletsiz gelir dağılımı yoksullaşmaya neden olmakta, toplumsal dayanışmaya zarar vermektedir. Hem ahiler hem de sosyal hizmet uzmanları bu duruma engel olmaya çalışmıştır. Aslında ahiliğin temelde bir sosyal hizmet kurumu olduğu da düşünülebilir.

Sonuç

Ahilik teşkilatı sadece bir esnaf örgütlenmesinden ibaret değildir. Toplumu bir bütün olarak ele alan bir yapılamadır. Bu teşkilatta, bireysel çıkarlardan ziyade toplumun menfaatleri ön planda tutulmuştur. Ahilik teşkilatında, üyelerin eğitiminde "ahlaki eğitim" öncelenmiş, günümüzdeki gibi sadece mesleki ve teknik eğitim verilmemiştir. Teşkilatın yapısı maddi kazançtan ziyade kaliteli üretime odaklıdır. Ahiler arasında kazanç odaklı rekabetten ziyade, kalite odaklı rekabet vardır.

Ahilik toplumda birlik ve beraberlik sağlamayı amaçlamış, toplumsal uyumun sağlanmasında da aktif rol almıştır. Teşkilatta yardımlaşma sonucu ortaya çıkan “Orta Sandıkları” ile dünyada sosyal sigorta düşüncesi henüz ortada yokken, ahilik teşkilatı sosyal yardım ve sosyal sigorta sistemini hayata geçirmiştir.

Ahilik teşkilatının ekonomik anlayışına göre; daha fazla kazanmak, para biriktirmek, biriktirilen paranın atıl bir halde durması hoş karşılanmazdı. Kazancın iyilik için harcanması temel felsefe olarak kabul görmüştür. Bu yapı ile toplumsal sınıfların oluşması engellenmiştir. Ahilik sınıfsal yapılanmanın oluşmasını engelleyerek, toplumsal birliği sağlamış ve sosyal hizmet mesleğinin de temel amaçlarından olan “sosyal adaletin sağlanması” konusunda oldukça başarılı olmuştur.

Ahiliğin temel ilkelerinden birisi “ahlaklı ticaretin” yapılmasını sağlamaktır. Ahilik teşkilatı, tüketiciyi koruma konusunda da öncü bir yapıya sahiptir. Üretilen ürünlerin denetimi sıkı bir şekilde yapılmış, ürünlerinde gerekli standartları sağlamayan esnaflar öncelikle uyarılmış, uyarıyı dikkate almayarak ürünlerde tahrife yol açan esnafların üretim yapması engellenmiştir.

Ahilik teşkilatının en önemli özelliği bireyleri eğiterek sosyal sorunların ve toplumsal kargaşanın oluşmasında koruyucu-önleyici çalışmaları ile bir nevi sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirmesidir.

Sosyal hizmet mesleğinin temel amaçlarından olan bireyin sosyal işlevselliğinin en üst seviyeye çıkarılması ile ahilik teşkilatının bireyin ve toplumun gelişimine destek vermesi bu iki sistemin benzerliklerini ortaya koymaktadır. Her iki sistemde insanı değerli olarak görmekte ve yapılarının merkezinde konumlandırmaktadır.

Ahilik teşkilatında gençlerin meslek sahibi olması sağlanmış, toplumda çalışmayan insanlar hoş karşılanmamıştır. Çalışmayan gençlerin sorun yaratacağı düşünülmüştür. Teşkilata yamak olarak giren gençlere sadece teknik ve mesleki bilgiler verilmemiş, “mükemmel insandan mükemmel toplum oluşturma” fikri ile hareket edilmiştir. Gençlerin ahlaki eğitime önem verilmiş, gençlerin kültürün taşıyıcısı olduğu ve geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gördüğü düşünülmüştür. Aslında burada gençlerin eğitimi ile ilerleyen süreçlerde toplumun gelişmesi ve refahın artması planlanmıştır. Gençlerin meslek sahibi olmasının sağlanması ve eğitim verilmesi ile toplumda yoksulluğun artmasının önüne geçilmeye çalışılmış ve işsiz insanların sorun oluşturmaları önlenmiş, bir nevi toplumsal koruma uygulaması geliştirilmiştir.

Bireyin eğitilerek insanlık onuruna katkı sağlama amacı taşıyan Ahilik teşkilatı özellikle sosyal hizmet disiplini uygulamalarının tarihimizdeki yerini göstermesi açısından dikkat edilmesi gereken bir konumdur.

Ahilik teşkilatı ve sosyal hizmet disiplini toplumsal dayanışma, sosyal adaletin sağlanması, sosyal sorunların oluşmasının önlenmesi vb. alanlarda ortak amaçlar

taşımaktadır. Ahilik teşkilatı, toplumda eğitim ve meslek edindirme yoluyla sosyal barışın ve toplumsal dayanışmanın oluşmasını sağlamıştır. Günümüzde eğitimin sadece teknik bir konu olarak ele alınması, eğitim sürecinde sadece mesleki mükemmelleşmeye önem verilmesi çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Eğitim sürecindeki gençler bu sistem içerisinde sadece akademik başarının önemli olduğunu düşünmekte, topluma karşı duyarsızlaşabilmektedir.

Ahilik teşkilatı ve sosyal hizmet uygulamasının en önemli ortak noktaları koruyucu ve önleyici hizmetleri eğitim aracılığıyla sunmalarıdır. 13. yy 'da Ahilik teşkilatının toplumda işsizlik ve eğitimsizlik sonucu oluşabilecek sorunlara “meslek edindirme yoluyla eğitim” modelini uygulaması ve bu yöntem ile toplumda dayanışma kültürünün oluşması sağlanmıştır. Sosyal hizmet, toplumda dezavantajlı konumda bulunan bireylere yardım sağlayan bir disiplindir. Bireylere koruyucu-önleyici hizmetler sunularak toplumsal işlevselliklerinin kaybolmamasına ve sosyal dışlanmaya maruz kalmamalarına yardımcı olur. Her iki uygulamada da toplumda refahın artırılması amaçlanmaktadır.

Öneriler

Ahilik teşkilatının günümüz yapılanmaları açısından örnek alınması gereken birçok yönü bulunmaktadır.

Ahilik teşkilatında var olan “ahlaki ve etik değerler” günümüz çalışma hayatında ve iş dünyasında maalesef görülememektedir. Ahilik teşkilatında ürün ve emek değerli olarak görülmektedir. Günümüzde maalesef bu anlayış geçerliliğini yitirmiş, daha çok kazanmak için her yol mubah görülmüştür. Çalışma hayatında “ahlaki üretim” ilkesi yeniden hayata geçirilmelidir.

Ahilik teşkilatının uyguladığı eğitim sistemi ile gençler işsizlik sorunu yaşamamışlardır. Günümüzde özellikle ülkemizde, meslek liseleri “ara eleman” yetiştirme konusunda yetersiz kalmaktadır. Usta-çırak ilişkisi yok olmuş, sömürüye dayalı bir ticari yapı kurulmuştur. Eğitim sistemimiz “ara eleman” yetiştirme konusunda gözden geçirilmeli, ahilik teşkilatının uygulamaları örnek alınmalıdır.

Günümüzde ahilik uygulamalarının ortadan kalkması, esnafın bankaların faiz ekonomisine muhtaç olmasına ve faiz sisteminin güçlenmesine yol açmıştır. Ahilikte var olan orta sandıkları vb. esnaf yardımlaşmaları aracılığıyla esnafın ekonomik sorun yaşadığında sandıktan borç almakta, durumu düzeldiğinde borcunu ödemekteydi. Günümüzde bankalara muhtaç olan esnaf kazancıyla sadece faizleri ödeyebilmektedir. Ülkemizde var olan kurumlarda tekrar yardım sandıkları kültürü hayata geçirilmeye çalışılmalıdır.

Ahilikte var olan sosyal dayanışma ile toplumda sınıfsal yapı engellenmiş, sosyal adalet sağlanmıştır. Sosyal adaletin sağlanması ile toplumsal barış görülmüş, ülkede iç

karışıklıklar görülmemiştir. Bugün ülkemizde sosyal dayanışma ve toplumsal barış konusunda ciddi sorunlar bulunmaktadır. Ahilik teşkilatının yapısı doğrultusunda çalışmalar yapılarak toplumsal barış ve dayanışma sağlanabilir.

Günümüzdeki eğitim sisteminde yıllarca eğitim sadece okullarda ve belirli dönemlerde verilmiş, Ahilik teşkilatının temel felsefelerinden olan “yaşam boyu eğitim” anlayışı henüz yeni gelişmektedir. Yaşam boyu eğitim anlayışına önem verilmeli, bireylerin kaliteli yaşlanmasına katkı sunulmalıdır.

Rol model anlayışı ahi teşkilatında usta-çırak ilişkisi ile sağlanmış, gençler ahlaklı, çalışkan ve dürüst olan ustalarını rol model olarak ustaları gibi insanlar olmak istemişlerdir. Gençlerin rol model aldıkları ustaları dayanışmayı ve yardımlaşmayı öğütlemiş, gençlerin bu felsefe ile yetişmesini sağlayarak, toplumun mükemmel olmasına destek sunmuştur. Günümüz iş dünyasında bu rol model anlayış yitirilmiştir. Bu sistemin hayata geçirilmesi ile gençler toplumsal barışa ve dayanışmaya hizmet edecek kişileri örnek alacak ve toplumda huzurun artması sağlanmış olacaktır.

Kaynakça

- Arı, M. (2008). Ahiliğin Siyasal Boyutları ve Günümüzde Yeniden Yorumlanması. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (1), 38-55.
- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 0 (21), 81-114.
- Darı, A.B. (2018). Sosyal Bütünleşmede Ahiliğin Rolü. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (2), 390-399.
- Deveci, S. (2021). Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Zümreleri. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 54-87.
- Durak, Y.İ. & Yücel, D.A. (2010). Ahiliğin Sosyo-ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15 (2), 151-168.
- Düşükcan, M. & Başdaş, O. (2019). Ahilik İlke ve Uygulamalarının Günümüz Kobi'lerine Yansımaları: Elazığ İli Örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (70), 866-881.
- Ekinci, Y. (2011). Ahilik, Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık
- Gider Yıldız, G. (2021). Sivil Toplum Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Rol ve İşlevlerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

- Gündüz, A.Y., Kaya, M. & Aydemir, C. (2012). Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14 (2), 37-54.
- IFSW. (2022). [https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/adresinden alındı](https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/adresinden%20alındı) (Erişim Tarihi: 20.02.2022)
- Karagül, M. (2012). Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş Ahlakı ve Üretim İlişkisi. Akademik Bakış Dergisi, 32, 1-16.
- Koçak, O. & Gürün, F. (2015). Ahilik Geleneğinin Günümüzde Sosyal İçerme Politikalarına Olabilecek Katkıları. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4 (8), 126-143.
- Kongar, E. (1972). Sosyal Çalışmaya Giriş, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları: G-2. Ankara: Sabev Yayınları.
- Mazak, A. & Altuntaş, M. (2020). Sosyal Hizmet Bağlamında Ahilik. R. Çelik (Ed.), Sosyal Hizmet Tarihi (s.111-121) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Niray, N. (2002). Anadolu Ahiliği'nin Sosyo-Ekonomik Yönleri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 7-15.
- Özağaçkaya, M. (2017). Ahilik ve Sosyal Hizmet. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Özerkmen, N. (2004). Ahiliğin Tarihsel –Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları- Sosyolojik Yaklaşım. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44 (2), 57-78.
- Öztürk, N. (2015). Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (7), 1-12.
- Set Dinçer, E. (2019). Ergenlerin Benlik Algıları ve Aile Dinamikleri Temelli Evden Kaçma Nedenlerinin Koruyucu-Önleyici Sosyal Hizmet Müdahalesi Perspektifinde Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Sheafor, B. W., ve Horejsi, C. J. (2016). Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler. (D.B. Çiftçi, A. Bilgen, B. Kaynarkaya, D. Gülmez, E. Türközü, F. Çoban, Ç. Gizem, H. Özen, O. Uraz, T. Uraz, & Y. S. Oğuz, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi
- Şahin, H. (2021). Adalet, Dürüstlük ve Bereketin Temsilcisi Ahiler. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Temel, H. (2007). Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Uçma, İ. (2011). Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Yeşil, R., Kart, M. (2019). Müslüman Türk Medeniyeti İnşasında Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (3), 2462-2483.
- Yüksel, B. (2016). Sosyal Politika Sorunlarına Çözüm Aracı Olarak Ahilik. International Journal of Social Sciences and Education Research, 2 (2), 488-500.